

Spoločnosť učiteľov nemeckého jazyka a germanistov Slovenska
Verband der Deutschlehrer und Germanisten der Slowakei
Mitglied des Internationalen Deutschlehrerverbandes

VORSTAND

Präsidentin

Nadežda Zemaniková
Univerzita Mateja Bela
Fakulta humanitných vied
Katedra germanistiky
Tajovského 40
974 01 Banská Bystrica
Tel.: +421 (0)48 446 5108
Mobil: +421 (0)908 59 60 59
zemanikova@fhv.umb.sk

Generalsekretär

Michal Dvorecký
Univerzita Konštantína
Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Tel.: +421 (0)37 6408 450
m.dvorecky@gmail.com

Schatzmeisterin

Monika Vaculková
Základná škola
Ul. Jána Bottu 27
917 01 Trnava
Tel.: +421 (0)33 5353950
vaculkova.moni@yahoo.de

**Sektion für Grundschulen
und Mittelschulen**

Lubica Korečková
RP Metodicko-pedagogické
centrum Košice
Zádielska 1
040 01 Košice
Tel.: +421 (0)55 72 77 813
lubica.koreckova@mpc-edu.sk

Bankverbindung

VÚB Bratislava-mesto
Kto.-Nr. 127030-012/0200

IČO: 17 310 628

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
Ing. Eugen Jurzyca
minister školstva, vedy, výskumu a športu SR
Stromová 1
813 30 Bratislava

Stanovisko SUNG

k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Banská Bystrica 22. 10. 2010

Vážený pán minister,

obraciam sa na Vás ako prezidentka Spoločnosti učiteľov nemeckého jazyka a germanistov Slovenska (SUNG), ktorá ako nepolitická stavovská organizácia zastupuje záujmy učiteľov nemčiny na všetkých typoch škôl v Slovenskej republike, ako aj záujmy germanistov a ostatných podporovateľov nemeckého jazyka a kultúry. Dovoľte mi, aby som Vám tlmočila stanovisko SUNG k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní.

V dôvodovej správe k predmetnému návrhu zákona sa uvádza, že zákon „zavádza anglický jazyk ako povinný cudzí jazyk.“ Od tohto kroku sa očakáva lepšie uplatnenie slovenských občanov a zvýšenie konkurencieschopnosti na trhu práce. Predkladacia správa k návrhu zdôrazňuje, že „zákon neurčuje ročník a termín povinného zavedenia vyučovania anglického jazyka, ale vytvára len legislatívny priestor, aby ročník a termín zavedenia mohlo určiť Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR prostredníctvom štátneho vzdelávacieho programu.“ Verím, že v tomto legislatívnom priestore budú zohľadnené aj pripomienky stavovských a profesijných organizácií.

Úvodom mi dovoľte zdôrazniť, že naše pripomienky nespochybňujú potrebnosť a dôležitosť výučby anglického jazyka, ich zámerom je poukázať na úskalia a možné dôsledky celoplošného zavedenia záväznej povinnosti výučby anglického jazyka. Nespochybniteľná je pre nás potreba inovácie vzdelávacej politiky, ako aj skutočnosť, že jazyková a kultúrna kompetencia sú dôležitou konkurenčnou výhodou na trhu práce.

Princíp viacjazyčnosti a jazykovej rozmanitosti

Kľúčové dokumenty Rady Európy a Európskej komisie určujú ako ciele jazykovej politiky Európskej únie pestovanie viacjazyčnosti a jazykovej rozmanitosti, podporu sociálnej súdržnosti, výučbu cudzích jazykov ako prostriedku interkultúrnej komunikácie, kontinuitu vo vzdelávaní cudzích jazykov. Jazyková rozmanitosť sa vníma ako kultúrne bohatstvo Európy, preto chce Európska únia zabrániť jej prípadnému zredukovaniu na svojom území, hoci si uvedomuje, že sa angličtina stáva najrozšírenejším jazykom. Ján Figel' ako komisár EÚ pre vzdelávanie, odbornú prípravu, kultúru a mládež tiež podporoval viacjazyčnosť ako jeden z prioritných cieľov.

Podľa odporúčaní Rady Európy by sa princípom viacjazyčnosti mal riadiť výber vykonávacích nástrojov v oblasti jazykového vzdelávania, ktoré má podporovať rozvíjanie schopnosti osvojovať si viac jazykov a kultúr. Európska legislatíva preto ustanovuje, aby sa v krajinách Európskej únie vyučovali najmenej dva cudzie jazyky a každý jej občan mal viacjazyčný jazykový repertoár.

Bilaterálne vzťahy medzi národmi Európskej únie by sa podľa odporúčaní mali uskutočňovať v jazykoch týchto národov bez toho, aby bol používaný tretí jazyk. V bežnej komunikácii prostredníctvom tretieho jazyka dochádza často k nedorozumeniam predovšetkým pri riešení praktických pracovných problémov.

Otvorený európsky priestor by mal viesť aj k otvorenosti voči kultúrnej a jazykovej rozmanitosti, mal by teda podnecovať záujem o širšie spektrum jazykov, o ich vzájomnú súvislosť a prepojenosť vo vzdelávacom systéme, nie o posilnenie hegemonie jedného cudzieho jazyka. Otvorená a dostatočne široká ponuka cudzích jazykov v slovenských školách bola aj členmi expertnej skupiny Rady Európy hodnotená veľmi pozitívne.

Výchovou k viacjazyčnosti sa posilňuje tolerancia voči jazykovej odlišnosti. Práve 1. stupeň ZŠ je veľmi vhodný na prebudenie vnímavosti a otvorenosti voči jazykom a kultúram, na výchovu k jazykovej tolerantnosti. Zavedením jedného povinného cudzieho jazyka sa tento potenciál nebude môcť efektívne využívať.

Aj historické a geografické súvislosti hovoria v prípade Slovenskej republiky v prospech viacjazyčnosti ako dôležitej kompetencie a tiež v prospech vyučovania nemeckého jazyka, ktorý mal v našej kultúre stáročia neodmysliteľné miesto. Posilnením dominantného postavenia anglického jazyka v slovenskom školskom systéme a jeho preferovaním na úkor ostatných cudzích jazykov bude ohrozená myšlienka a princípy multilingválnej výchovy občanov Európskej únie.

Zvýšenie konkurencieschopnosti

Odporúčania Európskej komisie tiež zdôrazňujú, že výber jazykov sa nemá riadiť iba krátkodobými pragmatickými zámermi. Spoločenská mienka môže navyše význam ovládania jedného jazyka nadhodnocovať.

Aj pri uplatnení prísne ekonomického hľadiska však práve osvojovanie si jazyka susedných krajín prináša často výraznejšie pozitívne efekty ako ovládanie „univerzálnej“ angličtiny. To, čo sa stáva bežnou kompetenciou uchádzača, stráca na hodnote; mladí ľudia dobre ovládajúci angličtinu nebudú v dohľadnej dobe na pracovnom trhu žiadnou zvláštnosťou.

Z hľadiska uplatnenia v nadnárodnom hospodárskom priestore má nemecký jazyk nemalý trhový význam. Už v súčasnosti pracuje množstvo Slovákov v susednom Rakúsku. Otvorením

pracovného trhu Rakúska a Nemecka od 1. mája 2011 aj pre Slovensko vzrastie prirodzená motivácia pre výber nemčiny ako cudzieho jazyka. Znalosť nemeckého jazyka je dôležitým predpokladom mobilnej pracovnej sily a uplatnenia na európskom trhu práce.

V európskom priestore zohráva nemecký jazyk naďalej dôležitú úlohu pri nadobúdaní medzikultúrnych kompetencií. Chceli by sme pripomenúť, že nemčina je najpoužívanejším materinským jazykom v Európe a Nemecko je najdôležitejším ekonomickým partnerom Slovenskej republiky.

Právo na slobodný výber

Zavedením záväzného modelu vyučovania povinnej angličtiny ako 1. cudzieho jazyka by sa školám, rodičom a predovšetkým samotným žiakom výrazne zúžila možnosť výberu. Neprihliadalo by sa pritom na podmienky jednotlivých škôl, ani na potreby určitých regiónov. Návrh zákona obmedzuje ponuku a smeruje k uniformite, keď sa pokúša ešte viac upevniť už beztak dominantné postavenie anglického jazyka.

Aj v prípade, že akceptujeme nevyhnutnosť ovládania anglického jazyka vzhľadom na jeho rozšírenie a využitie v praxi, je možné ponechať voľnosť výberu povinného anglického jazyka ako 1. alebo 2. cudzieho jazyka. Nielen v takomto prípade je však nevyhnutnosťou **zvýšenie hodinovej dotácie pre 2. cudzí jazyk** v rámci Štátneho vzdelávacieho programu. Bez posilnenia hodinovej dotácie pre 2. cudzí jazyk nie je možné zabezpečiť, aby žiaci dosiahli po ukončení stredoškolského vzdelania minimálnu komunikačnú úroveň B1 Spoločného európskeho referenčného rámca cudzích jazykov.

Výraznejšie by sa pritom mal využívať transfer spôsobov osvojovania si cudzieho jazyka, malo by sa napríklad stavať na príslušnosti jazykov k tej istej jazykovej skupine, na ich podobnosti, a takto smerovať ku kompetencii viacjazyčnosti.

Kvalita výučby cudzích jazykov

Viacero odborníkov vo verejnej diskusii k návrhu zákona už poukázalo na nedostatočné personálne zabezpečenie kvalitnej povinnej výučby anglického jazyka. Pripravenosť škôl splniť zákonom stanovenú povinnosť je aj podľa vyjadrení kolegov z pedagogickej praxe otázná, čo môže viesť k znižovaniu celkovej úrovne výsledkov vo výučbe cudzích jazykov.

Princíp kontinuity osvojovania si cudzieho jazyka v priebehu jazykového vzdelávania by mal zabezpečovať podmienky prechodu na vyššie jazykové úrovne. Ak zákon postaví nemčinu, francúzštinu, ruštinu, španielčinu a taliančinu celoplošne a záväzne do pozície 2. cudzieho jazyka, bude môcť ich výučba na školách garantovať nanajvýš dosiahnutie komunikačnej úrovne B1 Spoločného európskeho referenčného rámca cudzích jazykov, v priemere sa však dajú očakávať ešte nižšie úrovne. Predpoklady pre vykonanie maturitnej skúšky na úrovni B2 z jazykov, ktoré sa takto dostanú do úzadia, nebudú vôbec zabezpečené.

V snahe udržať kontinuitu budú navyše viaceré typy stredných škôl ponúkať iba výučbu angličtiny, hoci špecifiká niektorých odborov a profesijná orientácia budúcich absolventov by mali skôr motivovať k ovládaniu iného cudzieho jazyka. Takéto smerovanie potom bude tiež znamenať, že maturitnú skúšku budú žiaci týchto škôl vykonávať iba z anglického jazyka. Ovládanie angličtiny ako 1. cudzieho jazyka môže demotivovať pri osvojení si ďalšieho cudzieho jazyka.

Viacere inštitúcie signalizujú, že v prípade zavedenia povinného anglického jazyka ako 1. cudzieho jazyka vznikne enormný nedostatok odborne vyučujúcich učiteľov anglického jazyka pre 1. stupeň ZŠ. Ak hrozí, že povinnú výučbu anglického jazyka ako 1. cudzieho jazyka na 1. stupni ZŠ budú realizovať nekvalifikovaní vyučujúci, potom vzniká riziko demotivácie žiakov vo vyšších ročníkoch kvôli nedostatočným základom v tomto cudzom jazyku. Pre kvalitu vedomostí a zručností žiakov ZŠ je zabezpečenie kvalitnej výučby v počiatočnom štádiu mimoriadne dôležité. Práve učenlivé malé deti, ktoré si začínajú osvojovať cudzí jazyk, sú otvorené pre všetko, čo sa im bude prezentovať a k čomu budú vedené. Odstraňovať nedostatky nadobudnuté v ranom veku, odučiť žiakov od nesprávnych štruktúr, nesprávnej výslovnosti či nesprávneho spôsobu nadobúdania jazykových vedomostí a zručností bude vo vyšších ročníkoch nesmierne náročné.

Bilingválne gymnáziá, bilingválne sekcie škôl, ako aj školy s rozšíreným vyučovaním cudzích jazykov dosahujú na rozdiel od toho pozoruhodné výsledky. Bolo by škodou zastaviť ich rozvoj koncentráciou školstva na jeden cudzí jazyk.

Ohrozenie zamestnanosti a postavenia učiteľov cudzích jazykov

Návrh zákona v nás vyvoláva obavu, že vážnym dôsledkom zavedenia povinného anglického jazyka bude profesijné znehodnotenie učiteľov nemeckého jazyka a učiteľov ďalších cudzích jazykov okrem angličtiny. Zamestnanosť kvalifikovaných a kvalitných učiteľov iného cudzieho jazyka ako angličtiny bude týmto krokom ohrozená.

Na mnohých stredných odborných školách, predovšetkým na bývalých stredných odborných učilištiach, sa v súčasnosti uplatňuje prechodný model výučby cudzích jazykov a obvykle sa vyučuje iba jeden cudzí jazyk. Učitelia iného ako anglického jazyka však v dôsledku načrtnutého vývoja stratia na týchto školách uplatnenie a hrozí ich prepúšťanie.

Potreba vyučovania cudzích jazykov navyše býva často zľahčovaná a spochybňovaná samotným vedením škôl. Obmedzením výberu sa pozícia cudzích jazykov a ich učiteľov v školskom systéme neupevní.

Finančné straty

Stovky učiteľov sa v oblasti nemeckého jazyka zapojili do národného projektu Vzdelávanie učiteľov základných škôl v oblasti cudzích jazykov v súvislosti s Koncepciou vyučovania cudzích jazykov na základných a stredných školách. Naši učitelia sú zapojení v obidvoch cieľových skupinách projektu: Väčšinu tvoria zamestnaní a kvalifikovaní učitelia 1. stupňa základných škôl, ktorí nemajú kvalifikáciu pre vyučovanie cudzieho jazyka a v projekte ju mali nadobudnúť. Ako druhá skupina sú v projekte zapojení aj zamestnaní kvalifikovaní učitelia nemeckého jazyka, vyučujúci na 2. stupni základných škôl, ktorí si majú rozšíriť vzdelanie o pedagogicko-psychologické poznatky a didaktiku potrebnú pre výučbu nemeckého jazyka na 1. stupni ZŠ.

Doplňujúce vzdelávanie takmer 600 učiteľov v prípade nemeckého jazyka, s ktorými počíta národný projekt financovaný zo zdrojov ESF Operačný program Vzdelávanie, by pri povinnom vyučovaní anglického jazyka od 3. ročníka 1. stupňa ZŠ stratilo svoje opodstatnenie. Finančné prostriedky z ESF, ktoré už boli investované do ich prípravy, nebudú využité.

Dôsledky vo sfére vysokého školstva

Prípravu kvalitných učiteľov cudzieho jazyka zabezpečujú vysoké školy a inštitúcie ďalšieho vzdelávania učiteľov. V oblasti nemeckého jazyka sa na slovenských univerzitách po roku 1989 etablovalo viacero germanistických pracovísk. Nielen v prípade absolventov učiteľského štúdia nemeckého jazyka, ale cudzích jazykov vo všeobecnosti možno dlhodobo pozorovať pokles záujmu absolventov o učiteľské povolanie. Dôvody sú známe a zreteľne ukazujú potrebu komplexnejších zmien: nízke spoločenské postavenie učiteľov, neadekvátne a málo motivujúce finančné ohodnotenie učiteľov na školách v porovnaní so súkromnou sférou. V takejto situácii je zavedenie anglického jazyka ako povinného 1. cudzieho jazyka pre viaceré študijné odbory takmer likvidačné. Bez dosiahnutia minimálnej úrovne B2 Spoločného európskeho referenčného rámca cudzích jazykov a bez maturitnej skúšky v inom cudzom jazyku ako v angličtine nebudú splnené predpoklady pre štúdium cudzieho jazyka. Takáto tendencia je v rozpore s princípom viacjazyčnosti a jazykovej rozmanitosti, ako aj v rozpore s kultúrnymi tradíciami našej krajiny.

Všetky tieto dôvody nás motivovali požiadať Vás, aby ste prehodnotili navrhované zmeny zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní.

Vážený pán minister,

chcela by som Vás týmto v mene Spoločnosti učiteľov nemeckého jazyka a germanistov Slovenska požiadať o prijatie zástupcov našej organizácie. Za najvhodnejšie by sme považovali spoločné stretnutie so zástupcami asociácií ďalších cudzích jazykov, keďže predstavitelia asociácií učiteľov francúzskeho a ruského jazyka nám vyjadrili svoju podporu. Vzhľadom na hroziace vážne dôsledky považujeme za nevyhnutné, aby sme s Vami v čo najskoršom termíne prediskutovali perspektívy jazykového vzdelávania na Slovensku.

S úctou

PhDr. Nadežda Zemaníková, PhD.
prezidentka SUNG